

Івашенко О. А.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту, маркетингу та публічного управління

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПОЛІТИЦІ СПРИЯННЯ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ: КОНФЛІКТ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ТА МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ

Співвідношення цілей та інструментів політики, як свідчить тінбергенівський підхід до цілепокладання та механізмів їхньої реалізації, потребує врахування просторово-часових обмежень, якщо мова йде про відтворення ідей сталості та реалізації встановлених на 2030 і 2050 роки Цілей сталого розвитку (ЦСР). Трансформаційні процеси у бік сталого розвитку неодмінно є складними і такими, що потребують координації національних планів, що необхідно для досягнення спільних глобальних цілей. Узгоджені 193 країнами, ЦСР реалізуються через виконання 169 завдань та досягнення 213 показників, які детермінують глобальний план дій [1]. По суті, існуюча структура пропонованих ЦСР та їх завдань заклала основу для політик, що реалізуються, по всьому світу, а, отже, форматує останні [2]. ЦСР спрямовані на усунення системних бар'єрів на шляху до сталого розвитку у трьох вимірах – соціальному, економічному та екологічному – з універсальним застосуванням в умовах зростаючого взаємопов'язаного світу [3]. ЦСР поділяються на п'ять груп «5 Ps»: (1) Люди/ People (ЦСР 1, ЦСР 2, ЦСР 3, ЦСР 4, ЦСР 5); (2) Планета/ Planet (ЦСР 6, ЦСР 12, ЦСР 13, ЦСР 14, ЦСР 15); (3) Процвітання/ Prosperity (ЦСР 7, ЦСР 8, ЦСР 9, ЦСР 10, ЦСР 11); (4) Мир/Peace (ЦСР 16) та (5) Партнерство/ Partnership (ЦСР 17).

Під час громадських дискусій часто спрощуються величезні та комплексні управлінські та політичні виклики, які постають перед реалізаторами та потенційними бенефіціарами сталого розвитку. При громадських обговореннях, коли йдеться про досягнення комплексних і багатоаспектних цілей, надто велика увага зазвичай звертається на короткострокові політичні інструменти (як то макроекономічні інструменти грошово-кредитної та фіскальної політики) і на одиничні інструменти (або «панацеї»). Економісти зазвичай акцентують, що виклик, пов'язаний із трансформацією енергетики, може бути вирішений насамперед у ринковий спосіб, навіть якщо така трансформація потребуватиме декілька політичних інструментів, включаючи ціни на вуглець, але також регламенти щодо використання енергії та землекористування, державні закупівлі, стандарти енергоефективності, цільові дослідження і розробки та інші заходи.

Також існує тенденція до перебільшення значення економічних інструментів, таких, як податкова політика і політика витрат, водночас із ігноруванням інших вимірів політичного процесу, зокрема важливості політичних і соціальних інновацій. ЦСР потребують колективних дій, тож не дивно, що політичні та соціальні інструменти або партнерства, що формують нові норми і цінності, повинні відігравати велику роль в трансформація поряд із економічною політикою. Узагальнення економічних, політичних і соціальних інститутів, інновацій та інструментів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Інструменти політики сталого розвит

Економічні інструменти	- Державні послуги - Державні інвестиції - Трансфертні виплати - Оподаткування - Тарифи на державні послуги - Фінансування дефіциту і управління боргом • Корегувальне ціноутворення • Пряме регулювання (земля, праця, технології) • Фінансування розвитку • Державні закупівлі • Дослідження і розробки в державному секторі • Правові стандарти: розкриття інформації, корпоративний закон, закон про відповідальність, закон про банкрутство, ліцензування • Технічні стандарти • Державне управління земельними ресурсами • Аукціони державних активів
Політичні інструменти	• Інтегроване планування • Громадське обговорення • Державно-приватні партнерства • Незалежні комісії та організації • Міжнародна дипломатія • Демократичний нагляд за науково-технологічною сферою • Затверджені на державному рівні показники сталого розвитку
Соціальні інструменти	• Поінформованість суспільства • Соціальні норми і культурні інновації • Масова активність • Інвестиційна активність • Споживча активність • Активність акціонерів • Моральні принципи

Джерело: укладено автором.

Фіскальні інструменти – в числі найважливіших у системі економічних інструментів для досягнення ЦСР. Багато трансформацій включають державні інвестиції, наприклад у інфраструктуру (ЦСР 6, ЦСР 7, ЦСР 9 і ЦСР 11) та дослідження і розробки (ЦСР 9). Інші включають державне фінансування послуг, наприклад у охорону здоров'я (ЦСР 3) і освіту (ЦСР 4), а деякі потребують грошових трансфертів уразливим групам, наприклад для подолання бідності (ЦСР 1) і скорочення нерівності (ЦСР 10). В усіх цих випадках відповідні трансформації потребуватимуть збільшення бюджетних витрат, що, в свою чергу, потребуватиме належного рівня поточних і майбутніх податкових надходжень.

Корегувальне ціноутворення – це другий потужний та всеосяжний інструмент. Коли витрати приватного сектору і соціальні витрати розходяться, як у випадку викидів CO₂, тоді корегувальна ціна (у випадку CO₂ це податок на вуглець або купівля дозволу на викиди CO₂) може привести стимули приватного сектору у відповідність до соціальних цілей. Таке корегувальне ціноутворення здійснюється найчастіше саме через податки, збори та купівлю дозволів, є всеосяжним і може застосовуватися до викидів парникових газів, надмірного використання або недовикористання екологічних послуг і соціально небажаної продукції.

Пряме регулювання і повноваження – це третій потужний інструмент уряду, використовуваний набагато частіше, ніж це визнається багатьма економістами. Зонування, заповідники, заборона небезпечних видів продукції, будівельні норми, технологічні стандарти, вимоги щодо безпеки, трудові кодекси, обмеження на викиди (на транспортні засоби або виробничі процеси), вимоги щодо енергоефективності тощо – все це приклади регламентів, які сприяють трансформаціям у напрямку сталого розвитку. Одним із останніх випадків екологічного регламенту є крок декількох країн до заборони продажу неелектричних легких автомобілів після визначеної дати в найближчому майбутньому.

Розвиток фінансування – це четверта сфера політики і одна із форм проектного фінансування, за якої офіційна фінансова організація (наприклад, багатосторонній банк або Національний банк розвитку) працює з державними суб'єктами для планування і виконання комплексного інвестиційного проекту, який зазвичай передбачає певну сукупність політичних заходів (бюджет, регламент, ціноутворення) і процесів (наприклад, громадських консультацій, екологічного аудиту, законодавчих дій та участі громадськості) поряд із мобілізацією фінансових інструментів. Фінансування може включати кошти приватного сектору (облігації, банківські позики, венчурний капітал тощо) поряд із державними коштами, і реалізовуватися такий проект може за участю приватних компаній та державних організацій. Головною рисою фінансування розвитку є складність:

необхідність поєднувати фінансування, громадський нагляд і політичні заходи з інвестиційними витратами.

Окрім розподілу бюджетних надходжень, корегувальних цін, прямого регулювання і фінансування розвитку, уряд має у розпорядженні сукупність інших політичних інструментів, до яких зараховуємо: державні закупівлі, дослідження і розробки в державному секторі, вимоги щодо розкриття інформації (наприклад, про патенти і фінансові інструменти), стандарти (в тому числі на бездротовий широкосмуговий Інтернет 5G), громадські/публічні аукціони (в тому числі аукціони електромагнітних частот), а також державну практику управління земельними ресурсами.

Окреслене дозволяє нам пристати до позиції авторського колективу на чолі із М. Стаффорд-Смітом [4] щодо необхідності приділяти більше уваги взаємозв'язкам у трьох різних галузях: між такими галузями, як фінанси, сільське господарство, енергетика та транспорт; між громадськими діями, такими як місцеві органи влади, державні установи, приватний сектор та громадянське суспільство; а також між країнами, які відносяться до груп низьким, середнім та високим рівнем доход.

Стаффорд-Сміт М., Грігс Д., Геффні О., Улла Ф., Рейерс Б., Кані Н. та О'Коннелл Д. представили сім рекомендацій щодо способів реалізації ЦСР:

- 1) фінанси;
- 2) технології;
- 3) нарощування потенціалу;
- 4) торгівля;
- 5) узгодженість політики;
- 6) партнерство;
- 7) дані, моніторинг та звітність.

Втім, без слідування позиції Д. Мхланга [5], який визначає розвиток як неухильну зміну суспільства та його економіки, вкрай складно виправдати життєздатність дотримання стратегії сталого розвитку навіть у вкрай жорстких соціальних та політичних умовах. При цьому викликає сумнівів той факт, що в разі, якщо політика розвитку не враховуватиме питання, пов'язані з розподілом витрат і вигод між поколіннями, а також питання міжпоколінної доступності ресурсів, буде складно як досягти фізичної й фінансової стійкості економічних систем, так і гарантувати соціальну справедливість для кількох поколінь.

Список використаних джерел

1. Analyzing the Scientific Evolution of the Sustainable Development Goals / C. Díaz-López, C. Martín-Blanco, J.J. De la Torre Bayo, B. Rubio-Rivera,

M. Zamorano. Applied Sciences. 2021. URL: <https://www.mdpi.com/2076-3417/11/18/8286>

2. Bin-Nashwan S.A., Hassan M.K., Muneeza A. Russia–Ukraine conflict: 2030 Agenda for SDGs hangs in the balance. International Journal of Ethics and Systems. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/364311049_Russia-Ukraine_conflict_2030_Agenda_for_SDGs_hangs_in_the_balance

3. Modelling and measuring sustainable wellbeing in connection with the UN Sustainable Development Goals / R. Costanza, L. Daly, L. Fioramonti, E. Giovannini et al. Ecological Economics. 2016. Vol. 130. P. 350–355. URL: <https://eni-seis.eionet.europa.eu/east/areas-of-work/communication/events/project-related-events/eeacademy-summer-school-on-integrated-environmental-assessment/library/constanza-et-al-2016-modelling-and-measuring-sustainable-wellbeing-in-connection-with-the-un-sdgs>

4. Integration: the key to implementing the Sustainable Development Goals / M. Stafford-Smith, D. Griggs, O. Gaffney, F. Ullah et al. Sustainability Science. 2017. Vol. 12(6). P. 911–919. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11625-016-0383-3>

5. Mhlanga D. The Role of Artificial Intelligence and Machine Learning Amid the COVID-19 Pandemic: What Lessons Are We Learning on 4IR and the Sustainable Development Goals. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2022. Vol. 19(3). URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/19/3/1879>

Каламан О. Б.,

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу;*

Власюк К. В.,

*старший викладач кафедри готельно-ресторанного та
туристичного бізнесу*

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

КЛАСТЕРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Розроблення теоретичних і практичних положень у площі розвитку інтеграційних утворень має здійснюватися на основі об'єктивного оцінювання сутності та змісту процесів, що відбуваються, властивих їм економічних категорій у рамках вчення про матеріальне виробництво з урахуванням економічних, соціальних, технологічних, природних та інших умов.